

MIQUEL ÀNGEL PRADILLA FILÒLEG I COORDINADOR
DE L'INFORME ACADÈMIC DEL PACTE NACIONAL PER LA LLENGUA

“El Pacte ha d'estar al servei de la normalització de la llengua”

**PERE BOSCH
I CUENÇA**
pbosch@lrp.cat

El vostre informe és un punt d'arrencada per a un debat que ara han de tenir els agents socials i els partits polítics. En un tema com aquest, que darrerament ha generat tanta controvèrsia, no serà gens senzill...

Primer de tot, he de dir que era fonamental fer un Pacte Nacional per la Llengua. I afronto el procés amb molta il·lusió. Feia un cert temps que denunciàvem que la llengua es trobava en una crisi i que s'hi havia d'intervenir. Calia plantejar una aposta col·lectiva per iniciar un nou procés de política lingüística adaptat a les noves circumstàncies de la llengua. Dit això, l'informe que se'ns va encarregar és de base descriptiva i intenta identificar les febleses i les forteses de la llengua, acadèmicament i de la manera més neutra possible. És un estat de la qüestió, allò que en política lingüística anomenem els antecedents causals.

Anem a les causes, doncs. A l'informe es destaca que la situació de la llengua “en gran part es deu als efectes derivats de transformacions de caràcter global”. Què ho fa pensar, doncs, que serem capaços de fer-hi front?

Efectivament, hi ha coses que no són a les nostres mans o que hi són d'una manera parcial. El que és evident és que no ens podem fer trampes al solitari, i que si volem capgirar una situació l'hem d'encarar de la manera més realista possible. La nostra no és una llengua he-

Fa poques setmanes es va donar a conèixer un informe que analitza en profunditat la situació del català i que és el punt de partida per al Pacte Nacional per la Llengua. Un dels seus coordinadors ens explica el contingut del text

gemònica. És una llengua minoritzada, que no minoritària. La minorització és la segona part de la qüestió. Amb 10 milions de persones que declaren que saben parlar el català, tenim una llengua mitjana, que es troba dins les 100 llengües més parlades del món, concretament al voltant del número 90 d'un total del 6.000 llengües. L'estadi de minorització, però, l'hem d'assumir clarament; sobretot en l'àmbit institucional, més enllà de visions cofoistes. L'altra qüestió és que per sortir d'aquesta condició hem d'activar moltes coses: hem de fer una política lingüística multinivell i intentar pal·liar alguns dels efectes d'aquesta globalització, tot assumint que sempre serà un marc que ens incomodarà. Cal que aquestes dificultats d'habitabilitat siguin les menors possibles i que puguem fer polítiques lingüístiques per intentar millorar-les. La globalització ens ha caigut al damunt i ens ha agafat sense les eines adequades per combatre-la molt millor. En tot cas, el tema és d'una complexitat extrema. Navegarem a contracorrent, però hi ha uns espais d'actuació importants que ens poden ajudar a viure molt millor en català.

Un altre dels factors que destaquem a l'informe són els canvis demogràfics que s'han produït en els darrers anys. Com incrementem “l'accés a la llengua i diversifiquem les motivacions per adquirir-la”, tal com plantegeu? Es tracta d'una alteració del mapa lingüístic importantíssima. Podríem parlar perfectament d'allau migratòria. Són un milió i mig de persones que entren al tombant del mil·lenni, i que

LA LLEIALTAT AL PAÍS

Miquel Àngel Pradilla va néixer a Rossell, al Baix Maestrat, tot i que actualment viu a Cambrils. És cate-
dràtic i professor titular de fonètica i fonologia i de sociolingüística al Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili. Des de l'any 2005, és membre del Consell Social de la Llengua Catalana de la Generalitat. També és director de la Xarxa CRUSCAT, que publica informes sobre la situació del català, i membre numerari de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. En el ple en què va ser acceptat, va destacar “la seva lleialtat al país, a la cultura i a la llengua: a la defensa inequívoca de la unitat del català”.

Miquel Àngel Pradilla
a Cambrils, on resideix
JUANIMA RAMOS

no menys important, per ressituar-lo en l'ascensor social. Per a mi això és fonamental i, en aquest sentit, s'han produït relaxaments molt importants des de fa més d'una dècada, a l'hora de valorar el coneixement del català en l'accés als llocs de treball, sobretot en àmbits semiprivats i semipúblics, en el món socioeconòmic i sociosanitari, per exemple. Això genera molta frustració a la gent que ha apostat per incrementar coneixements de català, que ha apostat pel coneixement de la

LA NECESSITAT DEL PACTE

"Feia un cert temps que denunciàvem que la llengua es trobava en una crisi i que s'hi havia d'intervenir"

llengua del país i que s'han adonat que les expectatives de millora social vinculades a l'accés al català no s'han donat en la mesura que preveïen. En definitiva, el català l'hem de ressituar; en termes de millora socioeconòmica, però també per una motivació de base identitària: en la incorporació a la nova societat el català hi ha de ser patrimonialment.

Remarqueu que "és cabdal disposar d'un règim jurídic de protecció basat en el principi d'oficialitat". Amb l'escenari polític actual, ho veieu realment factible, sobretot a Espanya?

Si mirem enrere i intentem avaluar com han anat les coses, certament no podem ser gaire optimistes. L'horitzó el tenim clar: la necessitat de completar una matriu legislativa que ens sigui favorable. Això, fins avui, no ha estat possible. Sempre hi ha hagut una asimetria molt clara en el tractament de les diferents llengües de l'Estat i, a més, en els darrers temps, sobretot a partir de la sentència del 2010 del Tribunal Constitucional contra els requisits lingüístics de l'Estatut del 2006, encara s'ha produït una involució molt més gran. Podríem dir que ens trobem en un escenari de descons-

ho fan en un temps molt escàs, en un parell de dècades. També és una allau molt diversa culturalment i lingüísticament. I aquesta és una altra característica rellevant. Ara ja no estem en la pantalla de la dualitat català-castellà, sinó davant un mosaic lingüístic de tres-centes llengües. Això requereix una negociació comunicativa permanent, i no estem en les millors condicions per sortir-nos-en satisfactoriament. Per tant, tenim identificat el problema.

I com ho hem de resoldre, això?

Sobretot, centrant-nos en polítiques d'acolliment que situïn la llengua com a element central. Una cosa que fins ara s'ha tingut en compte, però més des d'un punt de vista programàtic, retòric, que no pas en els comportaments reals. Aquí, segurament, hi ha un dels elements clau: la necessitat

d'incorporar tota aquesta població al català. Al voltant d'aquest objectiu hi ha molts problemes a superar: un és el sostre de vidre legislatiu, que ens impedeix comptar amb les eines i els recursos adequats per a la integració dels nouvinguts. Després també tenim una incomprensió estatal enorme, en el sentit que a l'àrea mediterrània és on es concentra bona part de la nova població, i no s'aporten recursos compensatoris per gestionar un bon acolliment. Hi ha coses que venen de l'Estat, d'un àmbit de decisió superior, però també hi ha coses nostres. I és aquí on hem de treballar sense cap mena de dubte i amb molt més convenciment del que ho hem fet fins ara per tal de fer que el català sigui realment la llengua de cohesió social, la interllengua. En aquest objectiu s'hi ha de participar des de les institucions, però també des de baix, des de la societat.

Què hi podem fer, exactament, els catalanoparlants?

És fonamental modificar comportaments lingüístics amb pautes d'ús més favorables al català. Estic parlant d'una mesura que, d'altra banda, no necessita cap pressupost al darrere, sinó que depèn de l'adquisició d'una consciència social que identifiqui la necessitat d'oferir contextos interpellants en català als nouvinguts, molts dels quals passen pel Consorci a la recerca de formació en català. Tot sovint, els catalanoparlants els identifiquem per aquests trets de racialitat i, automàticament, els parlem en castellà. Això sí que depèn de nosaltres: fer avinent als nouvinguts la necessitat d'incorporar-se a la llengua del territori que els acull. Per tant, hem d'activar moltes coses per fer del català, primer de tot, aquella llengua identificativa i de cohesió social del territori, però també, i

truació legislativa o de desoficialització, si volem dir-ho en termes més contundents. Amb el soci amb el qual hem de col·laborar, que és l'Estat, les coses no pinten bé. Però hem de continuar lluitant, perquè és de justícia i de necessitat peremptòria, per la igualació de drets i deures. Cal seguir

S
UN ESTAT EN CONTRA
"Si mirem enrere i intentem avaluar com han anat les coses en l'àmbit estatal, certament no podem ser gaire optimistes"

tensant al màxim, dins dels paràmetres democràtics, i evidenciant aquesta subordinació, que es produeix no només en l'àmbit lingüístic, sinó en molts d'altres. Ens hem d'anar carregant de raons. Personalment, no soc amant del conflicte, però l'hem d'assumir quan no fer-ho impliqui travessar línies roges que ens allunyen del nostre objectiu, que és que el català tingui una habitabilitat normal al seu territori.

Com a reptes principals, indiqueu la necessitat de la "cooperació entre els territoris de llengua catalana"...
La realitat de la comunitat lingüística és que no funciona com a tal. Diem que som 10 milions de parlants, però en realitat tenim una comunicació escassíssima entre les parts i una conflictivitat crònica atada per determinats sectors. Des del 2015 tenim una xamba còsmica i és que totes les comunitats de l'Estat espanyol estan en mans de conjuntures polítiques que, com a mínim en les actituds, són favorables a la rehabilitació de la llengua. Una altra cosa són els comportaments o el grau d'activació d'aquesta actitud. Fins i tot al País Valencià, que ha estat un espai de cronificació del conflicte molt gran, la política lingüística està en mans del vessant nacionalista de Compromís. A les illes Balears, cada quatre anys des del 1999, llevat de les darreres eleccions, hi ha hagut canvi de govern, i la llengua ha sigut un dels ariets del debat permanent i ha estat en constant construcció i desconnexió. En qualsevol cas, la situació actual ens permet fer reunions i establir algunes col·laboracions, però s'ha avançat molt poc en l'aspecte efectiu. De tota manera, hem de tenir present

que no es comparteix la mateixa idea de normalitat a tots els territoris. L'únic que ha tingut una política lingüística continuada ha estat Catalunya. Andorra ha anat fent i ha aconseguit guanyos molt importants, cosa que ens dona una orientació molt clara de la importància de poder gestionar el teu propi ecosistema.

A l'informe feu una dissecció del català a partir de diversos àmbits i en destaqueu fortaleces i febleses. Quins són els àmbits en què la situació és més precària i aquells en què podem ser més optimistes?

Es fa difícil prioritzar. Hi ha una qüestió que ens ha d'animar i que ve de l'anàlisi d'algunes variables demolingüístiques. A Catalunya, hi ha variables estructurals que funcionen positivament, malgrat tot. I això ho hem de tenir present. Una d'aquestes és la transmissió lingüística intergeneracional, que acredita guanyos importants. En el trajecte generacional que hi ha entre avis i nets, s'arriben a guanyar 20 punts percentuals. Podria passar perfectament a l'inrevés. Això és degut, principalment, a un comportament majoritàriament favorable dels matrimonis mixtos. Aquesta és una variable estructural clau: la traça més sinistra quan hi ha un procés de substitució en marxa és, justament, el trencament de

n
VISIÓ DIVERSA
"No es comparteix la idea de normalitat a tots els territoris de parla catalana. L'únic que ha tingut una política lingüística continuada ha estat Catalunya"

la transmissió lingüística intergeneracional. Una altra dada favorable és el decalatge positiu que hi ha entre la llengua inicial, la que has après a la llar, i la llengua d'identificació, la que assumeixes com a pròpia en algun dels escenaris vitals. Aquí el català guanya 5 punts. Em refereixo a les mudes lingüístiques, és a dir, a moments vitals en què l'individu ha canviat la identificació lingüística.

I la principal debilitat, quina és?
Em sembla que és a la ment de tot-hom. El català està absent al món

UNA OBRA INGENT

Miquel Àngel Pradilla alterna la docència amb la recerca. La tesi doctoral, presentada el 1993, va titular-la *Variació i canvi lingüístic en curs en el català de transició nord-occidental valenciana* (per unanimitat, *cum laude*), a mig camí entre la sociolingüística i la fonètica. Des d'aleshores, ha escrit nombrosos articles en revistes especialitzades i un bon grapat de llibres. El darrer és *La catalanofonia. Una comunitat del segle XXI a la recerca de la normalitat lingüística* (2015), un treball en què es desglossen les diferents línies de la planificació lingüística aplicades als territoris de parla catalana. Aquesta fusió de teoria i pràctica sociolingüística és el que el converteix en un perfil idoni per coordinar el diagnòstic del Pacte Nacional per la Llengua, en què han participat sis experts més.

digital i presenta molta feblesa en l'àmbit comunicatiu. I són ecologies en què el jovent, però no només el jovent, viu instal·lat. Aquesta absència té conseqüències, i no només en la funcionalitat de la llengua: el jovent s'allunya del català per falta d'oferta. El repte digital ens ofereix un espai de treball importantíssim. Ara ens trobem en la societat plataforma, de consum a la carta. I nosaltres hi som testimonialment. Hi hem de treballar amb rigor perquè hem de ser-hi amb la màxima intensitat possible.

Quan parlem de la llengua en l'àmbit educatiu no universitari, remarqueu que "la proporcionalitat en l'ús vehicular de les llengües s'ha de valorar d'acord amb la consecució dels objectius de capacitació lingüística, i no per les hores teòriques de docència en cada llengua". La reforma de llei de política lingüística anunciada di-

Miquel Àngel Pradilla, al seu despatx JUANMA RAMOS

endavant un model en què el català podria estar garantit si els projectes lingüístics de centre així ho acrediten. És una aposta política. Personalment, crec que el que necessitem és un nou model educatiu. Una de les coses que menys m'agraden és que s'ha actuat reactivament, quan el nostre capteniment hauria de ser proactiu. No hauríem de deixar que ens marquin l'agenda agents externs: en realitat, hauríem d'estar fent una reflexió profunda sobre un sistema educatiu que no funciona pel que fa a la presència del ca-

LLEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

"Em resulta difícil entendre com un plantejament d'aquesta envergadura ha tingut una presentació pública tan sobtada i poc explicada"

talà. No podem viure encallats en una immersió que donava resposta a una situació dels anys vuitanta. De fet, parlem de model d'immersió quan en realitat és un model de conjunció lingüística. Avui tenim un canvi de demografia, d'expectatives i d'actituds en relació amb les llengües molt diferent. Necessitem fer polítiques proactives i no reactives, que ens permetin elaborar un nou model lingüístic educatiu plurilingüe, un model en què el català, com a llengua patrimonial minoritzada, tingui una centralitat i una preeminència inqüestionables.

Vostè que ha participat en el procés de confecció del document que serveix com a diagnòstic, què espera del Pacte?

Aquest pacte s'ha de fer al servei de la normalització de la llengua catalana. Els polítics han de definir una terapèutica que pugui ser entomada pel gros de la societat, no per la totalitat, perquè això és impossible. En la mesura que evitari el conflicte representi una davallada d'expectatives inassumible, no valdria la pena. És la gestió de la complexitat, que deia el sociòleg Edgar Morin, però tinc una certa confiança que hi ha un espai de consens important.

Jous de la setmana passada va en aquesta línia?

D'entrada, he de dir que encara em moc en un cert terreny de perplexitat. Sobretot perquè em resulta difícil entendre com un plantejament d'aquesta envergadura ha tingut una presentació pública tan sobtada i poc explicada. També hi he trobat a faltar una participació activa del món dels professionals de l'ensenyament, al capdavant les persones que hauran d'executar allò que es derivi del nou model. No es pot oblidar que els models els fan bons les persones. Dit això, també vull dir que no dubto de la bondat del plantejament. La polarització política del moment ens remet a formulacions maximalistes. Em recorda molt allò dels apocalíptics i els integrats, cosa que provoca sovint una mala identificació dels veritables adversaris. Entenc la complexitat de la qüestió en un entorn en què el sostre de vidre legis-

latiu ens esclafa. Però el que se'n està dient ens posa davant del mirall i, certament, constatem que no ens agraïm gaire. Una qüestió clau és que, segons diuen els experts, la vehicularitat del català des de la mítica sentència del 1994 no exclou la del castellà. Bona part de la població hem viscut, doncs, en una ficció al voltant d'un model d'immersió lingüística, un model que, com s'ha vist amb la sentència del (mínim) del 25% en castellà, qualsevol circumstància glotopolítica adversa podia impugnar. Si això és així, la hipòtesi de la indolència de l'administració educativa catalana davant una presència cada cop més creixent del castellà a les aules, sobretot a l'ensenyament secundari, deixa pas a l'emergència d'un nou factor explicatiu, la impotència de corregir judicialment aquesta deriva castellanitzant amb la llei a la mà. He de confessar que la meua sorpresa ha estat majús-

cula. Dit això, entenc que el paper del gestor polític és extremadament complex i que s'ha de poder ajustar a un sostre de vidre jurídic que ens està tenallant. Tanmateix, no tinc clar que aquesta sigui la millor manera de fer-ho. Ara mateix em preocupa més el desànim d'un sector de la població que interpreta en termes de frustració qualsevol percepció d'assumpció de l'autoritat, en aquest cas d'una judicatura que està impulsant un programa clarament laminador dels hipotètics avenços del que solen anomenar les llengües autonòmiques.

I com valora la solució adoptada?

Entenc que hi ha d'haver la màxima unitat possible en un tema d'aquestes característiques. Estem parlant de l'adaptació a una legislació clarament adversa. Això no és plat de gust per a ningú. I s'ha volgut, pel que sembla, driblar el tema dels percentatges i tirar